

УДК 368.02:330(32)

Павленко О.П.

*кандидат економічних наук, доцент,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет***ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ
СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ****PERSPECTIVES IN ESTABLISHING AND FUNCTIONING
OF INSURANCE MARKET OF UKRAINE****АНОТАЦІЯ**

Статтю присвячено вивченню проблем становлення та функціонування страхового ринку країни. Відзначено основні напрямки та перспективи розвитку українського страхового ринку. Проаналізовано динаміку основних показників діяльності страховиків на страховому ринку України.

Ключові слова: страхова діяльність, страховий ринок, страхові компанії, страхові резерви.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена изучению проблем становления и функционирования украинского страхового рынка страны. Отмечены основные направления и перспективы развития украинского страхового рынка. Проанализирована динамика основных показателей деятельности страховщиков страхового рынка Украины.

Ключевые слова: страховая деятельность, страховой рынок, страховые компании, страховые резервы.

ANNOTATION

The article is sanctified to the study of problems of formation and functioning of the Ukrainian insurance market. The author noted the main trends and prospects of development of the Ukrainian insurance market. Also analyzed the dynamics of the main indicators of the insurers of the insurance market of Ukraine.

Keywords: insurance activity, insurance market, insurance companies, insurance reserves.

Постановка проблеми. Важливою складовою фінансового ринку залишається страховий ринок. Досягнення стійкого розвитку страхового ринку потребує здійснення реалізації стратегії його розвитку згідно з визначеними етапами на період до 2021 р. Водночас головними задачами розвитку страхування залишаються підвищення конкурентоспроможності, рівня інвестиційної привабливості страхових компаній, розвиток сучасної інфраструктури страхового ринку, створення єдиних баз даних страхових компаній. Пріоритетними на ринку фінансових послуг є розвиток таких видів, як довгострокове і накопичувальне особисте страхування, а також удосконалення правових і організаційних основ обов'язкового страхування. Становлення та формування розвиненого страхового ринку в Україні завдяки врахуванню тенденцій і особливостей розвитку страхових ринків економічно розвинених країн світу забезпечить сприятливі умови для ринкової трансформації та стабільного розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку та функціонуванню страхового ринку присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Значний внесок у

висвітлення особливостей функціонування страхового ринку України внесли вітчизняні вчені: В.Д. Базилевич, О.Д. Вовчак, О.О. Терещенко, Л.М. Горбач, О.Д. Заруба, С.С. Осадець. Виявленню впливу фінансової кризи на страхування присвятили свої праці М.В. Мних, О.О. Гаманкова, О.В. Козьменко та ін. Проблеми функціонування та розвитку страхового ринку також висвітлено і в закордонних наукових працях Д.Д. Хемптона, Є.Ф. Брігхема, А.І. Гінзбурга, Л. Рейтмана. Але разом з тим залишається недостатньо висвітлене таке важливе питання, як формування ефективного і сталого українського страхового ринку, а отже, потребує подальших наукових досліджень.

Мета статті полягає у визначенні сучасного стану українського страхового ринку, виявленні негативних чинників, які стримують його розвиток, та окресленні напрямів подальшого розвитку страхового ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страховий ринок – це особлива сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає специфічна послуга – страховий захист, формується пропозиція і попит на неї [2, с. 76].

Створення ефективної системи захисту майнових прав та інтересів у окремих громадян, підприємств і підприємств, підтримання соціальної стабільності у суспільстві й економічної безпеки держави неможливе без функціонування потужного страхового ринку страхових послуг. Крім того, страхування є перспективним напрямом акумулювання коштів для подальшого інвестування в реструктуризацію економіки країни, зокрема, як приватного, так і державного секторів. Саме воно значною мірою звільняє бюджет держави від тягаря витрат на відшкодування збитків, що мають місце внаслідок стихійних сил природи, катастрофічних наслідків.

Основними елементами інфраструктури страхового ринку залишаються:

- фінансово-кредитні установи;
- аудиторські служби;
- туристичні агенції;
- медичні заклади;
- інформаційні та дослідницькі центри;
- нотаріальні контори;
- страхова експертиза;
- нормативно-правове забезпечення;

– державні органи щодо регулювання страхової діяльності.

Динаміка активів та обсягів страхових резервів страховиків за 2012–2014 рр. зображена на рис. 1. Станом на 31.12.2014 р. обсяг загальних активів страховиків становив 70 261,2 млн. грн., що на 5,8% більше в порівнянні з відповідним показником станом на 31.12.2013 р. (обсяг загальних активів становив 66 387,5 млн. грн.).

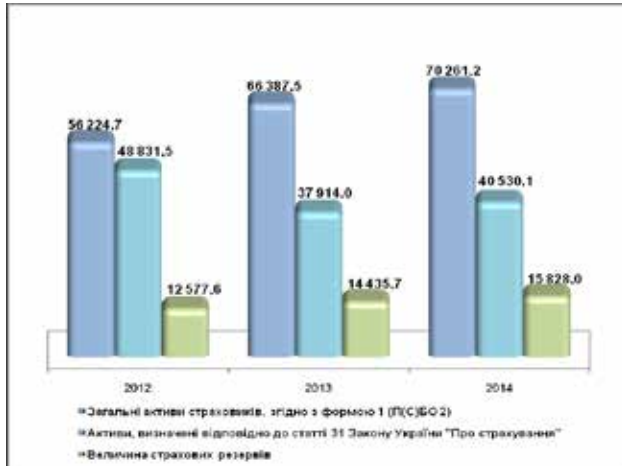

Рис. 1. Динаміка активів та обсягів страхових резервів страховиків за 2012–2013 рр., млн. грн.

Величина активів, визначених відповідно до ст. 31 Закону України «Про страхування», збільшилась в порівнянні з кінцем 2013 р. на 2 616,1 млн. грн., або на 6,9%, та склали 57,7% загальних активів страховиків (станом на 31.12.2013 р. активи, визначені по ст. 31 Закону України «Про страхування», становили 37 914,0 млн. грн., станом на 31.12.2014 р. – 40 530,1 млн. грн.).

Структура активів страхових компаній, визначених відповідно до ст. 31 Закону України «Про страхування», для представлення страхових резервів (табл. 12) станом на 31.12.2014 р. у порівнянні з інформацією станом на 31.12.2013 р. мала такі зміни: на 174,8 млн. грн. (або на 1,0%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення акціями, і склав 18 009,1 млн. грн. (або 44,4% від загального обсягу активів проти 47,0% станом на 31.12.2013 р.); на 264,6 млн. грн. (або на 2,8%) зменшився обсяг активів, дозволених для представлення банківськими вкладками (депозитами), і становив 9 031,8 млн. грн. (або 22,3% від загального обсягу активів проти 24,5% станом на 31.12.2013 р.). При цьому обсяг активів, дозволених для представлення банківськими вкладками (депозитами) в іноземній валюті, збільшився на 571,9 млн. грн. (або на 47,8%) і становить 1 768,7 млн. грн. проти 1 196,8 млн. грн. станом на 31.12.2013 р.; на 828,9 млн. грн. (або на 27,3%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення правами вимог до перестраховиків, і становив

3 867,4 млн. грн. (або 9,5% від загального обсягу активів проти 8,0% станом на 31.12.2013 р.); на 1 034,6 млн. грн. (або на 43,9%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення цінними паперами, що емітуються державою, і склав 3 390,0 млн. грн. (або 8,4% від загального обсягу активів проти 6,2% станом на 31.12.2013 р.); на 605,0 млн. грн. (або на 27,7%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення грошовими коштами на поточних рахунках, і становив 2 789,7 млн. грн. (або 6,9% від загального обсягу активів проти 5,8% станом на 31.12.2013 р.) [6–9].

Розміщення страхових резервів здійснюється згідно зі ст. 31 Закону України «Про страхування», де визначено перелік активів за відповідними категоріями. Станом на 31.12.2014 р. обсяг активів, дозволених для представлення коштів страхових резервів, становив 40 530,1 млн. грн. (на 2 616,1 млн. грн. більше, ніж на відповідну дату 2013 р.), які в розмірі 15 828,0 млн. грн. використано з метою представлення коштів страхових резервів.

У структурі активів, якими представлені технічні резерви та резерви зі страхування життя, станом на 31.12.2014 р. у порівнянні з інформацією станом на 31.12.2013 р. відбулися такі зміни: на 70,6 млн. грн. (або на 1,2%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення банківськими вкладками (депозитами), і становив 6 163,2 млн. грн. (або 38,4% від загального обсягу активів, якими представлені технічні резерви та резерви зі страхування життя); на 738,5 млн. грн. (або на 33,4%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення цінними паперами, що емітуються державою, і становив

2 951,6 млн. грн. (або 18,4% від загального обсягу активів, якими представлені технічні резерви та резерви зі страхування життя); на 196,7 млн. грн. (або на 8,5%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення правами вимог до перестраховиків, і становив 2 499,6 млн. грн. (або 15,6% від загального обсягу активів, якими представлені технічні резерви та резерви зі страхування життя); на 159,2 млн. грн. (або на 10,2%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення грошовими коштами на поточних рахунках, і становив

1 726,2 млн. грн. (або 10,7% від загального обсягу активів, якими представлені технічні резерви та резерви зі страхування життя); на 200,2 млн. грн. (або на 12,4%) зменшився обсяг активів, дозволених для представлення акціями, і становив 1 417,9 млн. грн. (або 8,8% від загального обсягу активів, якими представлені технічні резерви та резерви зі страхування життя) [7–9].

На рис. 2 відображена структура активів, дозволених для представлення коштів страхових резервів (ст. 31 Закону України «Про страхування»).

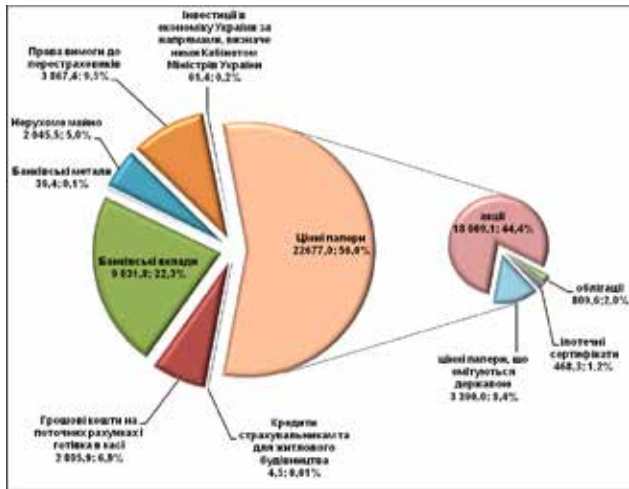

Рис. 2. Структура активів, дозволених для представлення коштів страхових резервів (ст. 31 Закону України «Про страхування»), станом на 31.12.2014 р., млн. грн.

Розподіл резервів на категорії «технічні резерви» та «резерви зі страхування життя» станом на 31.12.2014 р. змінився на користь резервів зі страхування життя порівняно з 31.12.2013 р. (з 26,6% станом на 31.12.2013 р. до 33,5% станом на 31.12.2014 р.).

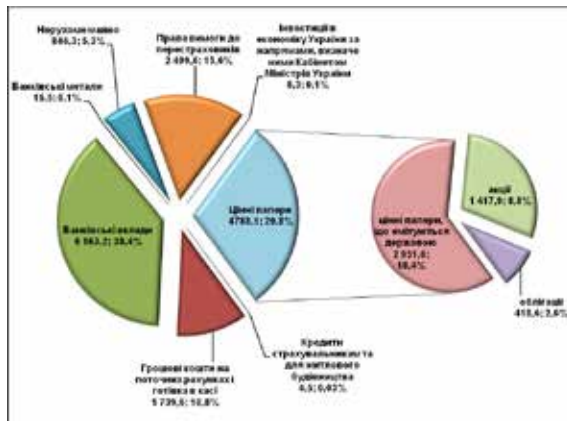

Рис. 3. Розміщення коштів технічних резервів та резервів зі страхування життя станом на 31.12.2014 р., млн. грн.

У структурі активів, якими представлені технічні резерви, станом на 31.12.2014 р. у порівнянні з інформацією станом на 31.12.2013 р. відбулися такі зміни: на 647,9 млн. грн. (або на 13,8%) зменшився обсяг коштів у банківських вкладах (депозитах) і становив 4 042,3 млн. грн. (або 37,6% від обсягу активів, якими представлені технічні резерви). При цьому обсяг активів, дозволених для представлення банківськими вкладами (депозитами) в іноземній валюті, збільшився на 233,3 млн. грн. (або на 53,3%) і становить 670,1 млн. грн. проти 437,0 млн. грн. станом на 31.12.2013 р.; на 149,3 млн. грн. (або на 6,7%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення правами вимог до перестраховиків, і становив 2 366,2 млн. грн. (або 22,0%

від обсягу активів, якими представлені технічні резерви); на 23,2 млн. грн. (або на 1,7%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення грошовими коштами на поточних рахунках, і становив 1 427,7 млн. грн. (або 13,3% від обсягу активів, якими представлені технічні резерви). При цьому обсяг активів, дозволених для представлення грошовими коштами на поточних рахунках в іноземній валюті, збільшився на 221,3 млн. грн. (або на 381,6%) і становить 279,3 млн. грн. проти 58,0 млн. грн. станом на 31.12.2013 р.; на 78,8 млн. грн. (або на 5,8%) зменшився обсяг коштів, дозволених для представлення акціями, і становив 1 271,0 млн. грн. (або 11,8% від обсягу активів, якими представлені технічні резерви) [6–8].

У структурі активів, якими представлені резерви зі страхування життя, станом на 31.12.2014 р. у порівнянні з інформацією станом на 31.12.2013 р. відбулися такі зміни: на 523,7 млн. грн. (або на 31,2%) збільшився обсяг коштів, вкладених у цінні папери, що емітуються державою, і становив 2 204,4 млн. грн. (або 41,5% від обсягу активів, якими представлені резерви зі страхування життя); на 718,5 млн. грн. (або на 51,2%) збільшився обсяг коштів у банківських вкладах (депозитах) і становив 2 120,9 млн. грн. (або 40,0% від обсягу активів, якими представлені резерви зі страхування життя); на 135,9 млн. грн. (або на 83,6%) збільшився обсяг грошових коштів на поточних рахунках і становив 298,5 млн. грн. (або 5,6% від обсягу активів, якими представлені резерви зі страхування життя); на 135,8 млн. грн. (або на 87,2%) збільшився обсяг коштів, вкладених в облігації, і становив 291,6 млн. грн. (або 5,5% від обсягу активів, якими представлені резерви зі страхування життя).

Рейтинг страхових компаній в Україні за таким показником, як валові платежі, значною мірою характеризує вплив на український страховий ринок, який здійснюють ринки країн Євросоюзу, Угорщини і Польщі [4, с. 73]. Це дає змогу стверджувати, що взаємодія страхових ринків цих країн повинна сприяти розкриттю потенційних можливостей ефективного участі України у світогосподарських фінансових процесах, орієнтованих на його норми та правила, які забезпечуватимуть формування відкритого страхового ринку [5, с. 21].

Незважаючи на світову фінансову кризу, яка в цілому негативно відобразилась на динаміці національних фінансових ринків, позитивна динаміка на українському страховому ринку збереглась [2; 3]. У сучасних умовах спостерігається зниження активності на ринку страхових послуг. До причин, які гальмують розвиток страхової діяльності та знижують її ефективність, відносимо наступні: нестабільність економічної ситуації; недосконалість законодавчої бази; низький рівень кваліфікації кадрів страхових компаній, довіри та платоспроможності населення; обмеженість привабливих для стра-

ховиків інвестиційних інструментів; недостатня капіталізація страхових компаній; недорозвиненість інфраструктури страхового ринку та довгострокового страхування і недержавного пенсійного забезпечення; недосконалість правил страхування; непорядність (шахрайство) страховальників; недостатній розвиток регіональних страхових ринків, які мають помітні територіальні диспропорції.

Зазначені проблеми розвитку страхового ринку України дозволяють визначити основні напрями та перспективи його розвитку. Основні з них такі: удосконалення законодавчої бази подальшого розвитку страхової діяльності (чітке регламентування організаційно-економічних питань розвитку страхування, розробка законодавчої бази і методології проведення медичного страхування); створення конкурентного середовища і вдосконалення організаційної структури ринку; врахування тенденцій і особливостей розвитку страхових ринків розвинених країн; сприяння розвитку страхового посередництва; створення умов для розвитку інфраструктури страхового ринку; створення єдиного реєстру страхових агентів, що дасть можливість мінімізувати кримінальні схеми на ринку страхування; забезпечення страхового ринку висококваліфікованими кадрами; забезпечення високого рівня страхової культури населення [4–6].

Реалізація стратегії розвитку страхового ринку України дасть можливість покращити його якість та забезпечити сталий розвиток української економіки.

Висновки. Негативні наслідки фінансової кризи в Україні призвели до втрачання рівня доходів багатьох фінансово-кредитних установ, серед яких є як банківські установи, так і страхові компанії. У результаті огляду перспектив розви-

тку страхового ринку України можемо відокремити його основні позитивні моменти. Головним завданням щодо набуття страхового ринку істотних змін залишаються рівень інвестиційної привабливості страхових компаній, розвиток сучасної інфраструктури страхового ринку, створення єдиних баз даних страхових компаній. Пріоритетними є напрями довгострокового особистого і накопичувального пенсійного страхування, вдосконалення правових і організаційних основ обов'язкового страхування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вовчак О.Д. Страхування : [навч. посіб.] / О.Д. Вовчак. – Львів : Новий світ 2000, 2008. – 480 с.
2. Науменкова С.В. Напрями розвитку страхового ринку України в контексті міжнародних інтеграційних процесів // С.В. Науменкова, В.С. Конопліна // Вісник Української академії банківської справи. – 2015. – № 2(19). – С. 15–22.
3. Огляд ринків фінансових послуг та підсумки діяльності небанківських установ за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/files/file00425.pdf>.
4. Осадець С.С. Страхування : [підручник] / С.С. Осадець – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.
5. Страховий ринок України-2014: огляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://frk.kiev.ua/index.php?p=article&s&area=1&action=displayarticle&id=830&name=2012>.
6. Офіційний сайт Фориншурер [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/>.
7. Офіційний сайт ПрАТ «СК РЗУ Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pzu.com.ua/about/finance/total2012.html>.
8. World insurance in 2014: back to life [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://media.swissre.com/documents/sigma4_2015_en.pdf.
9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nfp.gov.ua/files/INFO/sk_l_piv_%202015.pdf.